

Muutamia tietoja Lempäälän pitäjästä

Lempäälän asukasluku oli vuoden 1897 alussa 4 824 henkeä.

Postiosoite: Lempäälä.

Seuroista ei Lempäälässä ole paljon puhuttavaa, sillä semmoisia siellä ei juuri ole. Vasta viimeaikoina on alkanut virkeämpi henki herätä ja sen luonnollinen seuraus on ollut muutamien seurojen synty. Vanhin seuroista on pitäjän ompeluseura, joka ennen muinoin vietti jotenkin vireätä elämää mutta jolla nyt vaan on tuosta entisestä loistoa, josta surullisina muistoina ryysyinen esiriippu ja kuuden, seitsemän tuhannen suuruinen pääoma. Pääoman korolla hankitaan vaatteita varattomille kansakoululaisille. Hauska seura on myöskin Lempäälän ”metsästysseura”; se pitää aina kokouksiaan silloin, kun sen ainoa jäsen kahille¹ istahtaen tai ojan pientareella piippuunsa pistäen rupeaa miettimään seuraavana kesänä toimeenpantavaa ”ampumajuhlaa”. Tämä tilaisuus onkin ainoa, missä seura näyttäytyy maailmalle, silloin se pukeutuu kirkkonuttuun, lyö koivunlimoja ja ampumatauluja kentälle ja juhlan valmistukset ovat valmiit. Ja vaikka muuta ohjelmaa ei juhlassa ole kun ampumista ja tanssia niin ei yleisöstä puutetta ole, vaikka sataisi pieniä kiviä taivaalta. Niin onnellisessa asemassa ei Lempäälässä ole muut

¹ oluelle?

seurat, joilla on korkeampia päämaalia. Raittius seura sai parin vuoden kituvan elämän perästä siirtyä vainajien joukkoon. Parempi tulevaisuus näyttää olevan pari vuotta sitten perustetulla ”nuorisoseuralla”. Kun seura perustettiin kuului siihen sekä hienostoa, että rahvasta, mutta kun rahvaan miesten lukumäärä seurassa alkoi kasvaa jätti pitäjän noblessi seuran ja heitti kulkemaan omia teitänsä. Nyt ei enää poikkeustapauksessakaan näe hienompaa yleisöä seuran kokouksissa. Näin ollen on seuran johto joutunut aivan syvistä riveistä lähteneitten käsiin ja vaikka seuran kokoukset ovatkin tämän kautta saaneet veljellisen toverillisuuden leiman, niin ei tällaisissa oloissa nuorisoseurain periaatetta eri kansanluokkien toisiinsa sulattamista voi eteenpäin ajaa ja toiseksi vaikka nuorisoseuran johtajana toimiikin eräs työmies, joka itselleen on hankkinut paljon suuremman sivistyksen, kuin työmies tavallisesti, niin puuttuu seuralta kuitenkin korkeempaa johtoa – ja että niin täytyy olla – tunnustan suoraan – on hyvin suuri ihme. Kuulee kyllä hienommankin yleisön usein kehoittavan toimimaan sen eteen, mutta kaikessa itsekkäisyydessään ei pane kortta ristiin sen hyväksi. Löytyy kyllä sellaisiakin, jotka jollakin tavalla ovat seuraa auttaneet eteenpäin. En luule sentään että seura, jossa löytyy niin paljon innostusta, niin paljon elinvoimaa kuin L:n nuorisoseurassa, kuolee hedelmittä. Jäseniä on seurassa noin sataan nouseva määrä ja kokouksia, joita pidetään joka kuukausi on läsnä usein 30–40 henkeä. Mitään mainittavampaa ei nuorisoseura vielä ole toimittanut; omaan keskuuteen on sen toiminta miltei rajoittunutkin. Äsken perustetusta työväenyhdistyksestä ei juuri

vielä voi mitään sanoa; innolla se on alkanut mutta senkin toiminta on hyvin hajallista kokeneemman johdon puutteesta.

Kansakouluja on Lempäälässä 4, yksi kirkonkylässä, yksi Nurmen kulmalla, koillisessa osassa, yksi Lapin kulmalla eteläosassa ja yksi Kuljun kartanon läheisyydessä pohjois-osassa pitäjää; viimeainittu osakas Kuljun kartanon omistajan K. V. Palanderin kannattama. Kirkonkylän kansakoulussa on oppilaita noin 90–100; muissa noin 40–50. Kunnan kustannuksella kannatetaan kahta kirjastoa toista kirkonkylän toista Nurmen kansakoululla; edellisessä ehkä noin 800–900 nidosta. Lukutupia on 2, toinen nuorisoseuran perustama kirkonkylän kansakoululla, toinen Kuokkalan kylässä sijaitsevassa toiminimi Ahlströmin omistamalla Hollon sahalla; kumpaiseenkin ilmestyy maamme tavallimmat sanomalehdet ja aikakauskirjat.

Pitäjän vaikuttavimmista miehistä en juuri voi puhua mitään, sillä en vaikka kuinkakin ajattelisin pääni ympäri löydä ketään, joka juuri olisi omaa yksityistä piiriään ulommaksi vaikutustaan ulottanut. Tahdon kuitenkin mainita jo äsken mainitsemani maanviljelijä K. V. Palanderin, joka aina on esiintynyt auliina edistyksen harrastajana ja Lastusten kartanon omistajan Ernst Kingelinin, joka omassa kartanossaan malliksi kelpaavalla tavalla hoitaa maanviljelystä ja vielä on innokkaimpia jäseniä Lempäälän, Vesilahden ja Tottijärven maamiesseurassa.

Tehdaslaitoksia on Lempäälässä 2 sahalaitosta, toinen pienempi kirkonkylässä kauppaneuvos Blombergin omistama ja toinen äsken mainitsemani Hollon saha, jonka ympäristöön rakennetut työmiesten rakennukset muodostavat suuren kyläkunnan, jossa niin kuin luonnollista on muuttlevan työväestön keskuudessa, ei siveellisyyskään ole kovin kehuttavalla kannalla. Kun näitten laitosten lisäksi vielä ottaa huomioon pitäjän läpi kulkevan rautatien ja laivaliikkeen (Lemposten kanava) niin huomaa, että Lempäälä etenkin kirkonkylän seutu on joltinenkin liikepaikka.

Luonto Lempäälässä ei ole Suomen kauniimpia; kapeat vedet, joita reunustaa laakeat pajupensasta tai kuusennärettä kasvavat rannat eivät ne suo kovin suurta nautintoa silmälle, löytyy kyllä sentään kauniita lehtimetsän varjostamia lahtiakin, vihertäviä kumpuja, mutta laajalti levinnyt viljelys on jo monelta maisemalta riistänyt sen luonnollisen sulon.

Lempääläisten luonteen pääpiirteenä on korkein itsekkäisyys, kun rahaa tulee, kun maha on täysi, on kaikki hyvin, vähät Lempääläinen välittää, mitä muussa mailmassa tapahtuu; tuskinhan tiedetään mitä omassa kunnassa tapahtuu, ainoastaan silloin puuttuu L:läinen kunnan asioihin kun hän luulee, että häntä on liian korkeasta takseerattu. Isännät teettävät reingeillään vahvasti työtä ja syöttävät heille perunoita ja silakoita ja puolen korttelin vahvuista sarvileipää ja pistävät tyytyväisinä työväkensä kokoomat rahat taskuunsa. Tilattomalla väestöllä ei ole juuri ollut tilai-

suutta muihin huveihin kun tanssiin ja irstailuihin ja siitä on ollut luonnollisena seurauksena se, ett'eivät he muullaista ole näihin aikoihin asti huvina pitäneetkään. Ei ihmeteltävää siis jos joskus kuulee juopuneitten räyhiniä teillä ja tapaa yhden kyläkunnan miehet tekemässä seipäin ja muin asein ylimääräisiä reikiä naapurikylän miesten päihin. Nykyaikoina on kumminkin alkanut jotenkin vahva reaktiooni tällaista huvittelua vastaan ja ompa pitäjän poliisivoimakin tehnyt voitavansa tällaista hurjistelua estääkseen. Ehkä siis kerran vielä Lempääläisillekin koituu valoisampi aika, ehkä vielä joskus vatsa viskataan joksikin ajaksi nurkkaan ja ryhdytään toimeen korkeampien päämaalien saavuttamiseksi.

AHLMAN, Edvard
1897

Kuvauksen on kirjoittanut ylioppilas Edvard Ahlman. Käsikirjoituksessa ei ole Ahlmanin nimeä, mutta hän on sen todennäköinen kirjoittaja. Alkuperäinen käsikirjoitus on Museovirastossa:

Muutamia tietoja Lempäälän pitäjästä, kirj. Edvard Ahlman, 1897. Museoviraston kansatieteellinen käsikirjoitusarkisto Nro. 775: Hämmäläis-osakunnan kotiseutuvaliokunta: Paikallishistoriallisia tiedonantoja 40:stä Hämeen pitäjästä: Lempäälä.

Edvard Ahlman (1873–1926) toimi 1890-luvulla Vesilahden Nuorisoseurassa ja kirjoitti v. 1897 myös Vesilahtea koskevan pitäjänkuvauksen, joka on Museoviraston em. kokoelmassa. Hän muutti myöhemmin nimensä Eetu Alhaksi ja oli mm. Aamulehden päätoimittajana 1913–1926.

Kirsti Arajärvi on koonnut Eetu Alhan elämäkertatietoja teokseensa Aamulehti, osa 2 : 1914–1961. Tampere 1961, s. 173–176.